

РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 35.071.5(477)
DOI 10.36030/2310-2837-1(100)-2021-148-157

ЄВРОПЕЙСЬКА ПАРАДИГМА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

О. Ю. Матвеева,

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

У статті досліджено процеси формування парадигмальних основ концепції сталого розвитку на сучасному етапі глобалізаційного поступу країн ЄС. Визначено зміст та роль глобалізації у трансформації суспільного сприйняття реформ, спрямованих на досягнення збалансованого розвитку соціуму, економічних систем територіальних громад та екологічних умов існування людської цивілізації; проаналізовано вектори структурних змін, що сприяють сталості умов розвитку цих систем у ЄС. Акцентовано увагу на ключових проблемних аспектах та суперечностях, що виникли в цьому процесі у глобальному вимірі. Наголошено на тому, що модернізація територіальних громад в Україні за прикладом та модельованими підходами країн ЄС відбувається переважно в умовах домінування фактора економічної вигоди від проваджуваної діяльності. Наголошено на необхідності здійснення управлінською системою України переходу від «економізму» суспільних відносин до наступного щаблю глобалізованої суспільної еволюції – «розумного» управління, що відповідає на запит і потребу у свідомих та виважених рішеннях взаємоінтеграції всіх складових сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток; територіальні громади; глобалізація; державне управління; соціальний капітал; ЄС; Україна.

THE EUROPEAN PARADIGM OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES: EXPERIENCE FOR UKRAINE

O. Yu. Matveieva,

Dnipropetrovsk Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

The paper examines the processes of the formation of sustainable development paradigmatic foundations at the present stage of EU countries' globalization. The content and role of the globalization in the transformation of public perception of reforms is studied. It aims at achieving a balanced development of society, economic systems of territorial communities and ecological conditions of human civilization progressing. The vectors of structural changes that lead the EU to the sustainability of the conditions for these systems' development are analysed. Focus is put on the key problematic aspects and contradictions that have arisen during this process in the global dimension. It is emphasized that the modernization of territorial communities in Ukraine, following the example and modelled approaches of the EU countries, takes place mainly in the conditions of the dominance of economic benefit from the conducted activity. The necessity of Ukraine's transition from the 'economism' of social relations to the next stage of globalized social evolution – 'smart' management, which responds to the demand and needs for conscious and balanced decisions for the integration of all the components of sustainable development.

Keywords: sustainable development; territorial communities; globalisation; public administration; social capital; EU; Ukraine.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Для України, як і для більшості країн Східної Європи, ХХІ ст. було ознаменоване початком радикальної трансформації всієї господарської і, відповідно, управлінської системи та переходом економічних і соціальних відносин у нову якість. Це зумовило її євроінтеграційний вибір як країни, готової приєднатися до європейського співтовариства – простору, де зазначені процеси розпочалися ще в минулому столітті. Саме тоді відбулася зміна парадигми світоустрою – світове співтовариство почало

трансформуватися в цілісну соціоекономічну екологічно свідому систему, підпорядковану єдиним правилам та стандартам. Перехід до нового стану, що характеризувався вищими показниками якості, результатом та ефектом від управлінського впливу, відбувся під впливом глобалізації, яка зумовила виникненню широкого спектру процесів, що торкнулися всіх аспектів життя людства: історії, політики, ідеології, релігії, культури, економіки, безпеки. Цей перехід значно прискорився під впливом нового виклику світовій спільноті – пандемії COVID-19, що стала спільною глобальною реальністю суспільного буття. Він зумовив

© Матвеева О. Ю., 2021

необхідність уточнення умов глобалізаційного входження України в європейську спільноту на рівні парадигмального розуміння процесів, що відбуваються на рівні її громад.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідженням різних аспектів проблеми сталого розвитку територій з позиції науки державного управління приділено увагу багатьох вітчизняних учених, серед яких, зокрема: О. Алімов, Л. Акімова, О. Бобровська, В. Борденюк, З. Герасимчук, С. Горблюк, І. Дегтярьова, С. Дорогунцов, І. Дробот, В. Загорський, Д. Клиновий, Л. Корнійчук, Т. Кравченко, О. Крайник, М. Малік, Є. Матвійшин, Л. Мельник, О. Надоша, І. Парасій-Вергуненко, О. Петроє, С. Приліпко, В. Трегобчук, Н. Скоробогатова, Л. Федулова, І. Чикаренко та багато інших. Проте практична невирішеність низки питань узгодження соціальних, економічних, екологічних, а також державно-інституційних інтересів у системі управління соціальною, економічною та екологічною складовими розвитку територіальних громад України в контексті дослідження відповідного досвіду ЄС, разом із поглибленням цих проблем під впливом поширення загрози COVID-19 актуалізує доцільність проведення подальших досліджень у цьому напрямі.

Мета статті – дослідити європейську парадигму сталого розвитку територіальних громад крізь призму глобалізації управлінських відносин та визначити ключові засади імплементації досвіду ЄС в цьому напрямі в Україні.

Виклад основного матеріалу. Світовий та, зокрема, європейський досвід другої половини ХХ – початку ХХІ ст. наочно показав, що жодні специфічні умови – особливості національного розвитку, кризові стани і внутрішні трансформації – не здатні вплинути на дію об'єктивних законів глобалізації. «Країни, що виявилися неспроможними зайняти місце в експресі світової глобалізації, неминуче опиняються під його колесами» (Білорус, 2012, с. 12). Таким є закон нинішнього етапу суспільного розвитку, глобалізації, яка відкрила для людства не лише нові, небачені досі можливості якісного зростання, а й нові загрози, проблеми і глобальні виклики. Одним з них, є, зокрема, поширення пандемії COVID-19 через глобальну відкритість кордонів та масові переміщення. Та, за великим рахунком, глобалізація – спільна для людства поведінкова модель суспільно-економічного розвитку. Тому коли окремі «економічно сильні країни» та їх лідери роблять спробу силою привласнити досягнення

глобалізації, а негативні результати перекласти на «слабкі» країни, загострення глобального протистояння та спільної для багатьох країн катастрофи стають неминучими, оскільки глобальна деградація людства (сповільнення динаміки розвитку) ризикує стати оберненим процесом глобалізації (Войтович, 2009, с. 3–4).

Та за своєю сутністю глобалізація – об'єктивний, еволюційно зумовлений процес інтеграції у світову спільноту, її певний історичний етап. Вона є результатом досягнутого людством розвитку продуктивних сил, техніки, інформаційних технологій, знань та, зрештою, управлінських підходів. Тому об'єктивно глобалізація має нести усім народам всебічний прогрес і демократію, «помітно примножуючи сукупні надбання людства, стимулюючи розвиток регіонів, які мають можливість користуватися благами цивілізації» (Ороховська, 2009, с. 75–76). І це очевидно, адже глобалізація відкриває територіальним громадам можливості розширення обміну товарами, послугами, інформацією, технологіями та капіталом. Під її впливом істотно змінюються локальний характер виробництва і праці, рівень знань, соціальний уклад, умови, стиль життя людей в громадах. Нова неотехнологічна епоха знань приводить до об'єднання економік усіх країн та їх окремих територій у цілісну й диверсифіковану господарську систему. І європейський простір є яскравим виразником цього тренду в територіальному господарському фокусі, що цілком відтворює глобальні світогосподарські імпульси, які нині створюються у глобалізованому світі, стаючи провідником змін та концептуальних зрушень на рівні громад та націй.

Глибокі та якісні зміни в усій господарській структурі (європейській та світовій): культурі, політичній системі дали науковій спільноті підстави констатувати вступ людства в нову історичну епоху – епоху глобалізації, інтеграції світового співтовариства в модернізовану системну соціальну цілісність, де території роблять свій унікальний внесок у примноження світових досягнень та генерування ідей. Але це уможливується, коли зазначений процес відбувається відповідно до об'єктивних природних законів еволюції суспільства планети. Очевидним є і те, що глобалізація загострила цілу низку суперечностей – між тенденцією до уніфікації планетарної організації в усіх сферах суспільного буття і національно-державними формами його організації, між розмаїттям самобутності та культур народів світу і, з одного боку, спробами «вестернізувати» світ (а з другого боку – «русифікувати»

значну його частину, що призводить до нівелювання цього розмаїття культур (Ороховська, 2009, с. 76; Войтович, 2007).

Тому, як зазначає Л. Ороховська, досліджуючи європейську парадигму сталого розвитку та синхронізований розвиток світогосподарських процесів, важливо розрізнити поняття глобалізації та глобалізму. Так, глобалізація покликана забезпечити задоволення потреб усього населення Землі на базі стрімкого розвитку продуктивних сил, поширення знань, посилення екологічної, соціальної, санітарно-епідеміологічної, радіаційної, продовольчої безпеки населення, подолати територіальну економічну поляризацію (розподіл бідних і багатих країн та регіонів) й інші фактори, які породжують конфлікти і війни між націями. Але складність її природи свідчить про те, що глобалізація в сучасних світогосподарських умовах – нелінійний та нерівномірний процес, що, поряд з позитивними, має багато неоднозначних і навіть негативних рис. Дуже часто вона сприймається як американізація, або вестернізація, світу (Войтович, 2009, с. 12–14). Основною проблемою в цьому є суперечності між групою найрозвиненіших країн Заходу і рештою держав світу, які зазнають експлуатації (переважно через нееквівалентний обмін, про що свідчать низький рівень оплати праці в країнах, що розвиваються, виснаженість природних ресурсів і, як результат – «обслуговування» світової тенденції до збільшення споживання) з боку світових лідерів і дедалі більше відстають від них. Тривала практика орієнтації економіки України на використання природних ресурсів та нівелювання значимості її наукоємних секторів лише зайвий раз свідчить про згубність цього тренду. Через це політику пристосування процесу глобалізації до інтересів певних сил, насамперед до інтересів країн так званого «першого ешелону», ідейно-політичне обґрунтування нового світового порядку, називають глобалізмом. Глобалізм – політика пануючих в економічній та політичній площині країн світу (зокрема США), що характеризується ознаками пропагування свого бачення світового порядку, експансією американського капіталу через транснаціональні корпорації і банки з їх входженням у простір більшості країн світу (Білорус, 2012; Ороховська, 2009).

Із огляду на це важливо, щоб політика глобалізму не оконтурила концептуальної моделі глобалізації, яка сама по собі супроводжується такими негативними явищами, як поглиблення розриву між багатими і бідними – між «хедлайнерами» рейтингів економічного зростання та краї-

нами, що розвиваються (масова міграція зі Сходу на Захід, посилення міжетнічної та міжконфесійної ворожнечі, втрата національної ідентичності «бідних» народів). Фактор глобалізму в цьому контексті часто сприймається науковою спільнотою як негативний, адже описує ситуацію, коли у світі домінує єдина, не врівноважена іншою силою держава, яка виступає очільником цього процесу і використовує його у своїх інтересах. Якщо ці сили є різноспрямованими за цілями та засобами їх досягнення (приклад різноспрямованої дії геополітики США, Китаю та РФ), війни в зонах територіального перетину інтересів (геополітичних, економічних) стають неминучими.

За нинішнього світового порядку та міри глобалізованості зазначених процесів міжтериторіальної взаємодії Європейський Союз із власним сформованим комплексом захисних, освітніх, наукових, регулюючих інституцій залишається своєрідною «буферною зоною» врівноваження ключових світових політичних сил, що посилює інтерес до більш глибокого дослідження цієї системи з позиції науки державного управління. Окремим аспектом наукового інтересу в цьому напрямі є Україна.

Увесь світ спостерігає, як європейські держави завершують процес будівництва соціально орієнтованого глобалізованого суспільства на своїх теренах. Однак на цьому шляху для багатьох із них все ще виникає проблема модернізації фундаментальних положень публічного управління, які визначають як характер цільових орієнтирів суспільно-економічного розвитку, так і способи їх досягнення. І Україна є однією з таких країн не лише за територіальною належністю, а й за фактом вибору проєвропейського вектора розвитку на засадах сталості. До одного з основних таких фундаментальних положень варто віднести саме «уявлення про соціально орієнтоване суспільство та принципи його функціонування» (Бистряков, 2012, с. 47–48). Як показує досвід країн ЄС, соціально орієнтоване суспільство має вирізнитися високим ступенем самоорганізації населення і здатністю відтворювати якісний соціальний капітал, в основу якого покладено базовий принцип забезпечення права кожного члена суспільства на працю, що відповідає запитам особистості. Тільки створивши умови, що сприяють реалізації здібностей окремого індивіда, можна сформувати атмосферу вільного творчого самовираження всього суспільства (Бистряков, 2012, с. 47–48).

Для реалізації цієї мети європейські держави десятиліттями вибудовували національно орієнтовані господарські системи – моделі з власним

брендом та на базі використання власного конкурентного соціально-економічного потенціалу. Цей досвід є цінним для України, адже для ефективного функціонування такої системи вона має базуватися на притаманних народові традиційних духовних, релігійних, культурологічних і ментально-психологічних принципах. Лише тоді може остаточно сформуватися «здоровий простір» відносин, здатний в автономному, самоорганізованому та самокерованому режимі гармонізувати інтереси особистості й суспільства, робити внесок у розвиток глобалізації національних господарських систем та суспільств у цілому.

У таких умовах мобілізаційний потенціал системи господарювання та соціуму суттєво зростає, а також набуває здатності збагачення змісту управління сталим розвитком держави та політики національного піднесення. Це дає підставу сподіватися, що парадигма сталого розвитку, успішно втілена в життя, зокрема європейською спільнотою, буде відтворена і на рівні управління територіальними громадами України, формування їх стратегій і програм відповідно до логіки взаємного збагачення складових місцевого розвитку через знання та інновації.

Показово, що в процесі дослідження сучасної парадигми сталого розвитку в його глобалістичному світогосподарському вимірі науковці пропонують різні підходи, що, зокрема, відрізняються залежно від країни їх походження, тобто відштовхуються від фактора політико-територіальної належності. Висвітленню цих основоположних суперечностей між найрозвиненішими у світовому вимірі західною та східною школами управлінської думки присвячено, зокрема, праці І. Бистрякова (2012, с. 47). Так, теоретична концепція, що відображає «східний підхід», наголошує на ролі «згубного впливу Заходу». Підсумовано, що причина сьогodнішньої кризи – у глибинному відторгненні власної національної культури, її традицій і норм. Потужний інформаційний вплив та проникнення культури домінуючих країн призвело до цивілізаційної дезорієнтації українського народу, послабило національну культурну енергетику. Виходом із ситуації часто називають пошуки принципово нових шляхів власної цивілізаційної ідентичності, реконструкцію коду нації, адже в нових умовах, передусім політичних та економічних, недоцільно використовувати застарілі архаїчні відповіді на виклики чужорідних культур (Василенко, 2000). Натомість відомий західний соціолог з цього приводу зауважив: «Доба, якій, очевидно, судилося увійти в історію як добі насилля, спрямованого національними

державами проти своїх громадян, дійшла кінця. На зміну їй прийде інша жорстока доба – насилля, породжуваного деструкцією національних держав під впливом глобальних сил, які не мають власної території і вільно переміщуються в просторі» (Бауман, 2002).

Наведені дискурси визначають зміст та вектор наповнення і розвитку політик національного піднесення країн Заходу та найближчого до України Сходу, де нашій державі судилося виступити зоною взаємопроникнення та перехрещення інтересів двох принципово різних за напрямом та змістом світогосподарського впливу цивілізацій. Тому дослідження європейської парадигми сталого розвитку в його глобалістичному світогосподарському вимірі має орієнтувати Україну на вироблення власної позиції захисту національних інтересів у дестабілізуючому просторі сучасної світової господарської системи за допомогою власних, ідентичних методів адаптації до нових форм життєдіяльності та підвищення конкурентоспроможності.

У цьому аспекті важливим чинником є здатність системи управління на всіх рівнях адекватно реагувати на запити територіальних громад, постійно розв'язувати суперечності невідповідності «змісту і форми». Як відомо, згідно із загальноновизнаною класичною теорією пізнання змісту і форми «зміст» є типом простору відносин соціуму, управлінської системи, а «форма» – способом освоєння її ресурсів. Досвід розвитку та «змістовно-формової» модифікації як української, так і європейської парадигми сталого розвитку в різних історичних проміжках візуалізував тимчасові прояви так званої пріоритетної суперпозиції: або форма тяжіє над змістом, або навпаки, зміст превалює над формою. Цей динамічний рух концепції в історичному просторі визначає шлях пошуку європейськими державами власного динамічного та одночасно гармонійного стану.

Так, на сьогодні модернізація економіки і трансформація суспільних процесів територіальних утворень в Україні за прикладом та модельованими підходами країн ЄС (зокрема адміністративно-територіальна реформа та реформа децентралізації влади) відбувається переважно в умовах домінування змістового фактора, пов'язаного з трансформацією соціально-економічних відносин суб'єктів господарювання на тлі глибокої стратифікації суспільства за економічною ознакою. На сучасному історичному етапі України, що погоджує її євроінтеграційні наміри, системі державного управління слід прискорити перехід від «економізму в трансцендентальну

царину, що пов'язано з виявленням «духу часу» (Бистряков, 2012, с. 47–48). Так, європейська парадигма сталого розвитку зазнала певної трансформації у 2008–2010 рр., тоді як в Україні цей процес відбувається протягом 2014–2020 рр. «Європа зробила крок назад в економічному плані і в загальному розвитку Європейського Союзу» (Біла, 2015, с. 115–116).

Для забезпечення розумного, стійкого й всеосяжного зростання у 2015 р. Генеральною Асамблеєю ООН була схвалена нова європейська стратегія розвитку до 2030 р. – «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» (англ. – «The 2030 Agenda for Sustainable Development»). Цей стратегічний документ розкрив європейську концепцію управління соціально-економічним розвитком держав у XXI столітті. Для досягнення необхідних результатів він установив три основних чинники зміцнення господарської системи (Europe, 2015):

- розумне зростання в умовах вищого рівня свободи: розвиток господарської системи, що базується на знаннях та інноваціях;
- стійке зростання: підтримка господарської системи, базована на доцільному використанні ресурсів, екології та конкуренції;
- всеосяжне зростання: сприяння підвищенню рівня зайнятості населення, досягнення соціальної і територіальної згоди.

Відповідно сьогодні в науковій думці галузі публічного управління поряд із усталеним терміном «сталий розвиток» починають вживати термін «сталий розумний розвиток», що зумовлено корекцією класичної парадигми сталого розвитку провідними країнами світу, в яку органічно імплементовано принципи сталого розвитку, які є його «ядром» (Чикаренко, 2016) (рис. 1). Зазначене кореспондується із парадигмою стриманого розвитку, яка ґрунтовно досліджується та розвивається в численних працях зарубіжних учених і в

комплексі забезпечує перехід до вищого рівня розвитку суспільства.

Цей рівень свідомого та «розумного» управління процесами буття, що є верхнім щаблем ери інформаційного суспільства, «формування якого поряд із економікою знань вже стало вимогою часу» (Чикаренко, 2016).

Такий перехід асоціюється із поглибленням рівня соціальної свідомості, що має інтегрувати інформацію, перетворену в корисні знання про стан та перспективи розвитку соціальних, господарських та екологічних систем, а також інституційних систем, у межах яких існує та розвивається громада. І саме рівень громади є базовим рівнем утвердження концепції сталого виваженого розвитку, оскільки носіями знань виступають громадяни, їх спільноти та об'єднання. А органи місцевого самоврядування через свої повноваження у сфері прийняття рішень, стратегічного планування та бюджетування є найближчими до громади суб'єктами провадження управлінського впливу, тобто тими, хто може безпосередньо реагувати на очікування та інтереси своїх виборців, коригувати їх та спрямовувати в русло відстоювання суспільно значимих цінностей в інтересах розумного та безпечного розвитку громад.

Як засвідчує досвід низки розвинених європейських країн, таких, зокрема, як Німеччина, Франція, Великобританія, Норвегія, Швеція, процес утвердження такої парадигми супроводжується посиленням ролі знань та інновацій у господарському процесі на рівні громад, а також якості управління ними.

Рис. 1. Глобальна парадигма сталого «розумного розвитку» територіальних громад

Істотна особливість місцевого господарства полягає в його базовому положенні щодо системи територіального управління (Єрохіна, 2015), яке визначає його ключові властивості, що впливають на формування інноваційного потенціалу (рис. 2).

Рис. 2. Властивості «розумної» соціо-еколого-економічної системи територіальної громади

Із огляду на такі властивості, що впливають на формування потенціалу сталого розвитку, територіальна система може бути представлена у вигляді основних інноваційних підсистем: кадрово-інтелектуальної, освітньої, наукової, виробничої, інституційної, інфраструктурної (Єрохіна, 2015, с. 21).

Відповідно особливості управління територіальними громадами можуть бути зумовленими низкою причин. По-перше, об'єкт управління – це процеси, пов'язані з продукуванням і використанням знань та генеруванням інноваційних та «розумних» рішень в інфраструктурно-виробничому комплексі території. По-друге, в сучасному стані за мірою впливу такі рішення – це не тільки спосіб вирішення багатьох економічних, екологічних і соціальних завдань, а й напрями просторового розвитку.

По-третє, знання й інновації в управлінні – це ще й концепт, що стосується не лише окремих

територій, а й регіону, національної економіки, а також людської цивілізації в цілому (Ансофф, 2002, с. 39) (стан екології, виснаження природних ресурсів, утилізація відходів, людська спадковість та порушення стану здоров'я в далекій перспективі).

Для «розумного» сталого розвитку необхідно мати рівновеликий ступінь відкритості та зацікавленості (Єрохіна, 2015) у трансформації всіх територіальних підсистем (рис. 3).

Відповідний цим умовам розвиток територіальних громад багато в чому залежить від орієнтації цих підсистем (від освітньої до виробничо-логістичної) на інновації та «розумні рішення», а також на якість отриманих результатів та їх ефект для громади та простору в кожній з підсистем території. Таким чином, територіальні підсистеми можна розглядати як просторово організовані і пов'язані між собою частини інноваційної економіки регіону, які беруть участь у створенні, залученні, впровадженні, комерціалізації й дифузії знань та інновацій з метою формування засад сталого розвитку територіальних громад і країни в цілому.

За цією логікою ще Стратегією «Європа 2020» було поставлено такі головні цілі державного управління (Eurostat, 2020): офіційне працевлаштування з належними умовами праці 75 % населення у віці від 20 до 64 років; інвестування не менше від 3 % ВВП країн ЄС у дослідження і розробки; досягнення цілей енергетичної політики і політики з приводу зміни клімату (включаючи 30 % зниження забруднення довкілля); охоплення не менше як 60 % молоді вищою освітою подолання бідності (зниження кількості осіб, що перебувають на межі та за межею бідності, на 20 млн осіб).

Із метою адаптації загальної стратегії «Європа-2020» в конкретних організаційно-правових умовах країн ЄС Європейською Комісією було

Рис. 3. Територіальні підсистеми та їх складові елементи

висунуто ініціативу трансформувати цілі ЄС у національні стратегії держав-членів. Цілі відображають основну суть «розумного» (smart), стійкого і всеосяжного зростання, у їх межах ЄС ставить перед собою велику кількість завдань у процесі реалізації об'єднуючої для ЄС стратегії «Європа – 2020». Пріоритетними визначені такі 7 напрямів діяльності: створення можливостей для збільшення фінансування досліджень та інновацій («Інноваційний Союз»), підвищення результативності освітніх систем і сприяння залученню молодих людей на ринок праці («Рух Молоді»); забезпечення повсюдного доступу до високошвидкісного інтернету і доступності загального цифрового комерційного простору для фізичних та юридичних осіб («План розвитку цифрових технологій в Європі»); забезпечення екологічності виробництва («Доцільне використання ресурсів у Європі»); поліпшення підприємницького середовища та підтримка розвитку потужної і стійкої промислової бази для повсюдної глобалізації («Індустріальна політика, спрямована на глобалізацію»); модернізація ринків праці та сприяння трудовій мобільності («План з розвитку нових здібностей і збільшення кількості робочих місць»); зниження рівня бідності за рахунок соціальної і територіальної взаємодії («Європейська політика проти бідності»). Сім вищезазначених напрямів пріоритетного управлінського впливу визначили характерні особливості європейської парадигми здійснення державного управління сталим розвитком територій.

Ці особливості більшою чи меншою мірою проявляються в різних європейських країнах, проте початок процесу модернізації загального підходу до ґрунтовної зміни управлінської пара-

дигми пов'язується з реформуванням структурних фондів ЄС (EU Structural Funds), що, зокрема, передбачало застосування «місцеорієнтованого» (place-based) або локального підходу. Це стало причиною зміни вектора глобальних тенденцій в управлінні сталим розвитком, проте, як було зазначено, у світогосподарському вимірі «флагманами» реформ були країни-члени Європейського Союзу.

Як зазначалося вище, першим (і одним з найважливіших) пріоритетним напрямом управлінської діяльності в контексті досягнення стратегічних цілей сталої розвитку ЄС діяльності є «інноваційний союз» – створення можливостей збільшення фінансування досліджень та інновацій. Відповідно до нього інноваційні стратегії сталої розвитку країн Європейського Союзу спрямовані на шість пріоритетів (рис. 4):

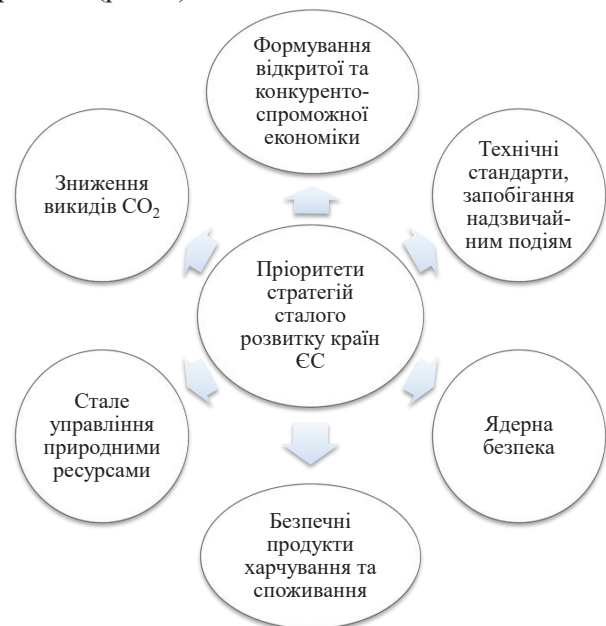

Рис. 4. Інноваційні пріоритети стратегій сталої розвитку країн Європейського Союзу

Відповідно до зазначених пріоритетів формування відкритої та конкурентоспроможної економіки має відбуватися на умовах організації «економіки послуг» та посилення захисту прав споживачів, інвестування у розвиток сектору інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та штучного інтелекту, підтримки інновацій у промисловості. Досягнення пріоритету зниження викидів CO₂ забезпечено шляхом упровадження підвищення екологічної безпечності транспорту.

Стале управління природними ресурсами передбачає вирішення проблемами деградації земель, прогнозування повоєної та лісових пожеж, зміни клімату. Пріоритет забезпечення громад безпечними та якісними продуктами харчування визначено невід'ємною складовою гарантування належної якості життя населення, що досягається завдяки дії систем управління якістю та безпекою. Наступний пріоритет – ядерна безпека – досягається виконанням договору з Євроатомом 1957р., який передбачає, що європейські країни дотримуються забезпечення гарантій безпеки в межах індивідуальної відповідальності. І, нарешті, розвиток системи безпечних технічних стандартів у будівництві та запобіганні надзвичайним подіям і катастрофам забезпечено шляхом дотримання стандартів щодо будівель у сейсмічно нестабільних районах, прогнозування катастроф та запобігання їм.

Таким чином, дедуктивний аналіз наведених положень дає підстави вважати Європейський Союз ініціатором та світовим лідером формування і реалізації дієвих стратегій сталого розвитку територій. За його досвідом Україні слід забезпечити першочергову державну та локальну політику підтримки «точок розумного зростання» – найбільш інноваційних та адаптивних секторів економіки територіальних громад для формування потенціалу для економічного прориву і відповідного підвищення якості людського капіталу на тлі фактичного вичерпання потенціалу традиційних факторів конкурентоспроможності України. На особливу увагу у цій сфері заслуговують такі локальні та міжтериторіальні ініціативи, як проекти співробітництва громад, галузеві професійні мережі, а також цифровий простір традиційних комунікаційних та виробничих процесів. Сьогодні інтелектуалізація всіх сфер економічної, політичної, громадської, управлінської діяльності, входження їх у цифровий простір, що передбачає нарощування технологічних потужностей, є прогресивним чинником досягнення цілей сталого розвитку для України.

Висновки та перспективи подальших досліджень. 1. ЄС сформовано прогресивну парадигму сталого розвитку територіальних громад, що оперує цілісним комплексом управлінських інструментів щодо досягнення глобальних цілей сталого розвитку. Глобалізація територіальних систем світу створює умови для ефективного використання цих надбань усіма країнами, зокрема Україною. Враховуючи рівень опрацьованості європейською науковою спільнотою питань досягнення пріоритетів та цілей сталого розвитку, варто скористатися такими напрацюваннями. Зокрема, Україні на рівні громад слід сфокусувати увагу на ефектив-

ності управлінських рішень, особливо в період сповільнення усіх процесів розвитку територіальних систем, спричиненого пандемією COVID-19. Так, потребує перегляду економічна політика розвитку українських громад на предмет відповідності глобальним цілям підвищення якості людського потенціалу та примноження доданої вартості продукції та послуг, що виробляються на їх території, вбудовування економічних аспектів розвитку громад у коло їх соціальних потреб у межах припустимої спроможності екологічних систем.

2. Складність геополітичних умов, у яких опинилася Україна на сучасному етапі її еволюційного поступу до ЄС, зумовлює нелінійність управлінських рішень щодо забезпечення внутрішніх умов для підтримки сталості та збалансованості процесів розвитку її територіальних громад. За ускладнення зовнішніх умов інтеграції України в європейський простір протистояння деструктивним чинникам стримування сталого розвитку стає дедалі запеклішим. Це вимагає від органів державного управління та органів місцевого самоврядування стратегічного бачення можливих перспектив укріплення економічної та соціальної складової розвитку територіальних громад зі збереженням та підтримкою функцій самовідновлення екологічної складової.

3. Найпотужішим важелем локального управлінського впливу на сталий розвиток територіальних громад України і, відповідно, на укріплення тим самим позицій конкурентоспроможності України є виділення та пріоритетна підтримка «точок розумного зростання» в громадах. Таким точками мають бути найбільш інноваційні сектори місцевої економіки, спроможні до формування потенціалу для економічного прориву і відповідного підвищення якості інтелектуального потенціалу на тлі фактичного вичерпання потенціалу традиційних факторів конкурентоспроможності України, що є альтернативою «вирівнювання» територій фіскальним методом. Також такими «точками» є місцеві ініціативи, що спрямовують свої зусилля на реалізацію проектів або конкретних завдань місцевого розвитку, акумулюють ресурси та залучають інвестиції для реалізації ідей. Такі ініціативи утворюються в громадському секторі, економіці, освіті тощо і потребують підтримки громади та органів місцевого самоврядування як основних стейкхолдерів сталого розвитку територій. Синергія зусиль цих найважливіших суб'єктів управління є важливим базисом забезпечення прогресивного розвитку територіальних громад на засадах сталості. Вона є і основним інструментом прискорення євроінтеграційного поступу України.

Список використаних джерел

- Europe 2020 targets. URL: http://ec.europa.eu/atoz_en.htm
- Eurostat. The 5 targets for the EU in 2020. URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/europe_2020_indicators/headline_indicators
- UNDP. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 2015. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/en/home/library/sustainable-development-report/the-2030-agenda-for-sustainable-development.html>
- Ансофф И. Стратегическое управление. 2002. С. 39. URL: <https://gtmarket.ru/laboratory/basis/4155/4156>
- Бауман З. Индивидуализированное общество. 2002. URL: https://socioline.ru/files/5/39/bauman_zigmunt_-_individualizirovannoe_obshchestvo-2005.pdf
- Бистряков І. К. Сталий розвиток України: постмодернізм, простір, методологія управління. *Вісник НАН України*. 2012. № 7. С. 47–53.
- Біла С. О., Сирохман Д. А. Європейський Союз: основи сталого розвитку. *Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренд, досвід*. 2015. Вип. 22. С. 114–121.
- Білорус О. Г. Проблеми теорії і політичної економії системи глобалізму і глобального простору. *Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право*. 2012. № 1. URL: <http://ecobio.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/4693>
- Василенко І. А. Диалог культур, диалог цивілізацій. *Етнос і політика* : хрестоматія. 2000. URL: <http://www.demoscope.ru/weekly/033/biblio05.php>
- Войтович Р. В. Вплив глобалізації на систему державного управління (теоретико-методологічний аналіз). Київ, 2007. 680 с.
- Войтович Р. В. Вплив глобалізації на систему державного управління : дис. ... д.держ.упр. : 25.00.02. Київ, 2009. 39 с.
- Ерохина Е. В. Иновационная активность региона: проблемы, оценка и возможности стимулирования. URL: http://dom-hors.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/pep/2015-2/erokhina.pdf
- Європейська комісія про перспективи розвитку: Європа 2020. URL: http://ec.europa.eu/europe2020/tools/monitoring/annual_growth_survey_2011/index_en.htm
- Ороховська Л. А. Глобалізація та глобалізм: соціально-філософський аспект. *Вісн. Нац. авіац. ун-ту*. 2009. № 2. С. 75–80.
- Чикаренко І. А. Теоретико-методологічні засади формування системи управління інноваційним розвитком територіальних громад: дис. ... д.держ.упр. : 25.00.04. Дніпро, 2016. 373 с.

References

- Europe 2020 targets. Retrieved from: http://ec.europa.eu/atoz_en.htm
- Eurostat. The 5 targets for the EU in 2020. Retrieved from: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/europe_2020_indicators/headline_indicators.
- UNDP. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 2015. Retrieved from: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/en/home/library/sustainable-development-report/the-2030-agenda-for-sustainable-development.html>
- Ansoff, I. (2002). Strategicheskoe upravlenie. P. 39. Retrieved from: <https://gtmarket.ru/laboratory/basis/4155/4156>
- Bauman, Z. (2002). Individualizirovannoe obshchestvo. Retrieved from: https://socioline.ru/files/5/39/bauman_zigmunt_-_individualizirovannoe_obshchestvo-2005.pdf
- Bystriakov, I. K. (2012). Stalyi rozvytok Ukrainy: postmodernizm, prostir, metodolohiia upravlinnia. *Visnyk NAN Ukrainy*. Is. 7. P. 47–53 [in Ukrainian].
- Bila, S. O., Syrokhman, D. A. (2015). Yevropeyskyi Soiuz: osnovy staloho rozvytku. *Zovnishnia polityka i dyplo-matiia: tradytsii, trend, dosvid*. Is. 22. P. 114–121 [in Ukrainian].
- Bilorus, O. H. (2012). Problemy teorii i politychnoi ekonomii systemy hlobalizmu i hlobalnoho prostoru. *Stratehiia rozvytku Ukrainy. Ekonomika, sotsiolohiia, pravo*. Is. 1. Retrieved from: <http://ecobio.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/4693>
- Vasilenko, I. A. (2000). Dialog kul'tur, dialog civilizacij. *Jet-nos i politika* : hrestomatija. Retrieved from: <http://www.demoscope.ru/weekly/033/biblio05.php>
- Voitovych, R. V. (2007). Vplyv hlobalizatsii na systemu derzhavnoho upravlinnia (teoretyko-metodolohichniy analiz). Kyiv, 680 p. [in Ukrainian].
- Voitovych, R. V. (2009). Vplyv hlobalizatsii na systemu derzhavnoho upravlinnia : dys. ... d.derzh.upr.: 25.00.02. Kyiv, 39 p. [in Ukrainian].
- Erokhina, E. V. Inovacionnaja aktivnost' regiona: problemy, ochenka i vozmozhnosti stimulirovanija. Retrieved from: http://dom-hors.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/pep/2015-2/erokhina.pdf
- Yevropeiska komisiia pro perspektyvy rozvytku: Yevropa 2020. Retrieved from: http://ec.europa.eu/europe2020/tools/monitoring/annual_growth_survey_2011/index_en.htm
- Orokhovska, L. A. (2009). Hlobalizatsiia ta hlobalizm: sotsialno-filosofskyi aspekt. *Visnyk Natsionalnoho aviatsi-inoho universytetu*. Is. 2. P. 75–80 [in Ukrainian].
- Chykarenko, I. A. (2016). Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia systemy upravlinnia innovatsiinym rozvytkom terytorialnykh hromad: dys. ... d.derzh.upr.: 25.00.04. Dnipro, 373 p. [in Ukrainian].

Матвеєва Ольга Юріївна,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри економіки та регіональної економічної політики, Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, 49125, Україна, м. Дніпро, вул. Гоголя, 29

Цитування: Матвеєва О. Ю. Європейська парадигма сталого розвитку територіальних громад: досвід для України. *Вісн. НАДУ. Серія «Державне управління»*. 2021. № 1 (100). С. 148–157.

Стаття надійшла: 25.01.2021

Схвалено до друку: 01.03.2021

Matveieva, Olga Yu.,

Ph.D in Public Administration, Associate Professor at the Department of Economics and Regional Economic Policy, Dnipropetrovsk Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, 29, Gogol St., Dnipro, 49125, Ukraine
E-mail: olivebox30@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3344-1497>

Citation: Matveieva, O. Yu. (2020). Yevropeiska paradyhma staloho rozvytku terytorialnykh hromad: dosvid dlia Ukrainy [The European paradigm of the sustainable development of territorial communities in its globalized economic and managerial dimension: experience for Ukraine]. *Bulletin of the NAPA. Series «Public Administration»*. Is. 1 (100). P. 148–157 [in Ukrainian].

Article arrived: 25.01.2021

Accepted: 01.03.2021